

Penubuhan Jabatan/ Institusi Fatwa di Malaysia: **KELANTAN,** **TERENGGANU** dan **PAHANG**

Oleh: **Dr Hj Mohd Kamel bin Mat Salleh**

Pensyarah Kanan Akademi Pengajian Islam Kontemporari,
UiTM Cawangan Negeri Sembilan

Kelantan: Negeri Kelantan dikenali sebagai Serambi Mekah lantaran suasana keislaman yang wujud di negeri tersebut persis Makkah al-Mukarramah. Dari sudut sejarah, Kelantan pernah menjadi jajahan takluk Siam sekitar tahun 1899-1906. Dalam tempoh tersebut, Siam meletakkan penasihatnya dalam hal-ehwal pentadbiran kecuali dalam hal-ehwal agama Islam dan adat Melayu. Kesan dari Perjanjian Bangkok 1909 antara Siam dan Inggeris, Kelantan diletakkan di bawah jajahan takluk Inggeris dan dimasukkan ke dalam Negeri-Negeri Melayu Tidak Bersekutu. Seperti negeri-negeri yang lain, urusan berkaitan agama dan adat istiadat di Kelantan tetap menjadi bidang kuasa Raja-Raja Melayu.

Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan ditubuhkan pada 24 Disember 1915, berperanan untuk memungut dan menyimpan zakat, menyelaras harta baitulmal, memelihara rumah ibadat, menjaga tanah perkuburan orang-orang Islam, mengembangkan pengajian agama Islam dan sebagainya. Pada tahun ini juga jawatan Mufti telah diwartakan sebagai satu jawatan rasmi. Mufti yang dilantik pada tahun tersebut ialah Haji Wan Muhammad bin Haji Abdul Samad yang turut menganggotai Majlis ini.

Hakikatnya, jawatan Mufti telah wujud lebih awal sebelum penubuhan Majlis dan Jabatan yang menguruskan hal ehwal keagamaan, bahkan Kelantan adalah negeri terawal yang mempunyai Mufti di Malaysia iaitu sekitar tahun 1830-an ketika pemerintahan Sultan Muhammad ke-II (1837-1886). Baginda telah melantik Syed Daud bin Syed Muhammad menjadi Mufti pertama negeri Kelantan.

Selain daripada jawatan sebagai Mufti, Haji Wan Muhammad juga telah dilantik sebagai Ketua Dewan Ulama, sebuah organisasi yang ditubuhkan pada tahun 1918 yang dinamakan sebagai Dewan Permesyuaratan Ulama. Ia bertitik tolak daripada timbulnya banyak persoalan berkenaan hukum syarak dan mengikut pandangan Sultan, ia hendaklah dijawab melalui sebuah organisasi yang berautoriti dan berwibawa.

Pada 23 September 1919, Haji Wan Muhammad dilantik sebagai anggota Dewan Mesyuarat Negeri untuk menjelaskan masalah yang berkait dengan agama Islam dalam Dewan tersebut. Undang-undang Pentadbiran Agama Islam No. 2 negeri Kelantan telah diwujudkan pada tahun 1966. Melalui Undang-undang ini, satu organisasi yang dinamakan Jemaah Ulama yang sebelumnya dikenali sebagai Majlis Fatwa telah ditubuhkan dan diletakkan di bawah Majlis Agama Islam. Jemaah Ulama ini dipengerusikan oleh Mufti dengan keahlian tidak kurang daripada lapan orang yang terdiri daripada para ulama yang pakar dalam bidang agama.

Usaha untuk memperkasakan institusi fatwa dilakukan secara berterusan dari semasa ke semasa sehingga akhirnya dikenali sebagai Jabatan Mufti Negeri Kelantan mulai 29 Ogos 2005.

Terengganu: Terengganu adalah negeri terawal di Tanah Melayu yang menerima kedatangan Islam. Ia bersandarkan kepada catatan pada Batu Bersurat yang dijumpai di Ulu Sungai Teresat, Kuala Terengganu yang menjelaskan bahawa Islam telah sampai ke negeri Terengganu sejak tahun 702H/1303M lebih awal dari Melaka.

Mufti pertama Terengganu ialah Sheikh Abdul Kadir Bukit Bayas yang berasal dari Hadramaut ketika pemerintahan Sultan Umar (1830-1876). Mufti berperanan sebagai penasihat Sultan dalam segala hal berkaitan agama Islam dan hukum syarak. Sebagai sebuah negeri yang mempunyai latar belakang Islam yang kuat, Perlembagaan Terengganu 1911 menetapkan bahawa Islam adalah agama rasmi negeri. Raja yang memerintah mestilah seorang yang beragama Islam berbangsa Melayu, agama selain Islam tidak boleh disebarkan dan Ahli Jemaah Menteri mestilah terdiri dari orang-orang Islam.

Mengikut perjanjian dengan kerajaan Inggeris, Terengganu hendaklah menerima Pegawai Penasihat Inggeris untuk menasihati kerajaan Negeri dalam semua hal pentadbiran kecuali perkara yang berkaitan dengan hal-ehwal agama Islam dan adat istiadat Melayu.

Pada tahun 1912, Kerajaan Terengganu telah menubuhkan Pejabat Hal-Ehwal Agama Islam. Ia ditadbir oleh beberapa orang pegawai terdiri daripada Sheikh al-Islam sebagai ketua, Penolong Sheikh al-Islam, Mufti, Kadi dan Nazir Masjid. Jawatan mufti dikenali sebagai Syeikh al-Ulama'. Sebarang permasalahan yang timbul, mufti tidak bersendirian dalam mengeluarkan hukum, tetapi turut menjemput ulama yang difikirkan berwibawa dalam negeri Terengganu untuk memberi pendapat mereka mengenai masalah-masalah tersebut. Hal ini disebabkan Mufti yang juga merupakan pegawai di Jabatan Hal Ehwal Agama tidak mempunyai kakitangan tersendiri. Pada tahun 1949, Majlis Agama Islam dan Adat Melayu telah ditubuhkan bertujuan untuk menasihati Sultan dalam urusan keagamaan dan adat istiadat Melayu.

Jabatan Mufti telah diwujudkan dengan rasminya pada 1 Muharram 1406 bersamaan 16 September 1985 setelah melalui proses pengasingan dengan Jabatan Hal Ehwal Agama Terengganu. Mufti Ketika itu ialah Dato' Pangeran Diraja Dato' Engku Haji Alwi bin Engku Haji Ambak Al-Idrus.

Pahang: Catatan sejarah menunjukkan bahawa Islam telah sampai ke Pahang ketika Melaka di bawah pemerintahan Sultan Muzafar Syah (1445-1458) selepas Pahang ditawan oleh Kerajaan Melaka pada tahun 1454. Sultan Muhammad Syah adalah pemerintah Pahang yang beragama Islam dan ketika zaman ini, Islam telah berkembang dan menjadi agama rasmi negeri. Pada zaman pemerintahan Bendahari Wan Ali (1806-1857), beberapa jawatan portfolio agama diwujudkan antaranya mufti, kadi dan guru

agama. Mufti pertama Pahang ialah Tuan Haji Abdul Syukur yang berkhidmat dari tahun 1806-1857. Mufti bertanggungjawab menasihati sultan dan mengajar kerabat-kerabat Diraja.

Campur tangan Inggeris bermula pada tahun 1888. Mengikut perjanjian antara Inggeris dan Sultan Ahmad, Inggeris menguasai pentadbiran negeri kecuali hal-ehwal agama Islam dan adat resam Melayu.

Pada 17 Julai 1933, Sultan Abu Bakar telah menubuhkan Majlis Anggota Islam Pahang dengan tujuan untuk memantapkan lagi pentadbiran hal-ehwal Islam di Pahang. Pada tahun 1937, Majlis ini ditukar namanya kepada Majlis

Agama Islam Pahang. Pada 10 November 1943, Majlis ini telah menubuhkan Jamaah Ulama Pahang yang berperanan untuk menentukan hukum, peraturan dan pelaksanaan hukum Islam.

Dalam struktur organisasi Majlis dan Jabatan Agama Islam Pahang (sebelum pelaksanaan penyusunan semula struktur organisasi, Mufti diletakkan di bawah Jabatan Agama Islam Pahang). Hanya satu jawatan sahaja diwujudkan iaitu jawatan Mufti, tiada Timbalan dan kakitangan pembantu. Mufti adalah anggota tetap Majlis Ugama Islam Pahang. Jabatan Mufti diasingkan terus daripada Majlis/Jabatan Agama Islam Pahang mulai 1 Januari 1997.

PROGRAM MAJLIS BACAAN YASIN DAN TAHLIL

Oleh: **Suhaila Sharil**

Pensyarah Akademi Pengajian Islam Kontemporari,
UiTM Cawangan Negeri Sembilan

REMBAU, 11 JULAI 2021 Majlis bacaan Yasin dan Tahليل telah diadakan secara dalam talian bermula jam 8 malam. Majlis ini dianjurkan oleh Pertubuhan IKRAM Rembau dengan kerjasama Persatuan Briged Sukarelawan UiTM Cawangan Negeri Sembilan Kampus Rembau yang telah dihadiri oleh 123 orang peserta terdiri daripada Ahli IKRAM Negeri Sembilan, MPKK Rembau, ahli Persatuan Briged Sukarelawan, pelajar-pelajar UiTM Rembau dan ahli keluarga al-Marhum. Antara objektif majlis ini adalah untuk menzahirkan ucapan takziah kepada ahli IKRAM yang telah kehilangan ahli keluarga, memberi pengisian kerohanian kepada pelajar-pelajar UiTM Cawangan Negeri Sembilan Kampus Rembau yang akan menduduki peperiksaan akhir serta mendoakan ahli IKRAM Rembau, pelajar-pelajar UiTM dan seluruh rakyat Malaysia agar dijauhi daripada wabak COVID-19. Majlis ini dipengerusikan oleh Nurin Aneesyah Binti Mohd Rafi daripada Persatuan Briged Sukarelawan.

Seterusnya, majlis dimulakan dengan ucapan aluan daripada Haji Mohd Misri Bin Dolah Kanan merupakan Yang Dipertua IKRAM Rembau. Beliau memulakan ucapan dengan mengucapkan ribuan terima kasih kepada semua yang hadir dan menerangkan bahawa seorang ahli Pertubuhan IKRAM Rembau iaitu Puan Hajah Jawiah binti Darmawan yang merupakan Ketua Wanita IKRAM Rembau telah kehilangan abang kandungnya Haji Musa Bin Darmawan pada 31 Mei 2021 lalu disebabkan positif COVID. Selain itu, seorang ahli IKRAM Kuala Pilah iaitu Ustazah Nurul 'Izzah Binti Che Mohamed juga telah kehilangan ayahnya Haji Che Mohamed bin Che Hussin yang telah kembali ke rahmatullah pada 3 Julai 2021 disebabkan kanser hati. Di samping itu, Majlis Bacaan Yasin dan Tahليل ini telah dipimpin oleh Ustaz Mohd Sairin bin Sarlan, Penasihat dan Jurulatih Ko-Kurikulum bagi kod Institusi Pengurusan Masjid UiTM Cawangan Negeri Sembilan Kampus Rembau. Pada akhir majlis ini Ustaz Sairin juga telah membacakan doa selamat agar pelajar-pelajar dapat menjawab peperiksaan dengan tenang.

Pihak penganjur program juga telah menyediakan e-sijil kepada semua peserta yang hadir. Hasil daripada program ini mendapati pelajar-pelajar sangat memberi komitmen dan mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan di atas usaha untuk mengadakan majlis bacaan Yasin sebagai salah satu usaha, doa serta munajat kepada Allah SWT untuk menghadapi peperiksaan. Wakil daripada anak-anak almarhum Haji Musa Bin

Darmawan juga mengucapkan ribuan terima kasih di atas bacaan Yasin oleh pelajar-pelajar dan beliau mendoakan agar semua pelajar UiTM Rembau beroleh kejayaan cemerlang. Ustazah Nurul 'Izzah juga mengucapkan setinggi penghargaan kepada ahli Persatuan Briged Sukarelawan kerana mendoakan ayahnya yang telah meninggal dunia. Beliau turut mendoakan semua pelajar tenang dalam menghadapi peperiksaan akhir. Semoga program seperti ini dapat merapatkan hubungan antara hamba dengan tuhan, Allah SWT dan menyuntik semangat kepada semua pelajar agar memperoleh kejayaan cemerlang.

